

А. Л. ЄСИПЕНКО

АРХЕОЛОГІЧНІ РОЗВІДКИ 1952 р. В РАЙОНІ КОДИМА—КОТОВСЬК—РИБНИЦЯ

Кодимо-Дністровська археологічна експедиція Одеського державного археологічного музею, під керівництвом автора, в 1952 р. провадила розвідки на одній із ділянок, віддалених від річок—у трикутнику Кодима—Котовськ—Рибниця.

Перед учасниками розвідок стояло завдання: установити наявність стародавніх поселень і визначити, по можливості, доцільність їх дальніших стаціонарних досліджень, а також зібрати археологічний матеріал, який би служив не лише для характеристики того чи другого стародавнього селища, але міг бути використаним в музейній експозиції¹.

Район розвідок уявляє собою місцевість сильно перетяту і порізану балками, долинами і ярами, що розходяться в різних напрямках. Зрідка на дні цих балок і долин ще й тепер течуть невеликі струмки, утворені ставки, а подекуди спостерігається заболоченість, містами росте очерет, лозняк, верби і інші рослини, характерні для таких місцевостей. Відносно часто зустрічаються невеликі дубові ліси, які покривають схили балок і долин. Частіше буває так, що на протязі багатьох кілометрів в цій місцевості, переважно в сторону Дністра, тягнеться долина, від якої в різних напрямках відходять досить глибокі і довгі балки. Розвідана ділянка є частиною водорозділу між Дністром і Південним Бугом.

На трасі маршруту відкрито 20 селищ. Матеріалами для їх визначення служили археологічні знахідки, підібрані на поверхні, а також речі, здобуті внаслідок закладання на окремих поселеннях розвідувальних шурфів.

Поселення Кирилівка 2 відкрито в сучасному селищі Кирилівка, Тимківської сільради, Кодимського району. Воно розміщене на північному схилі Кирилівської балки, що впадає в річкову долину, яка тягнеться до Дністра. На дні балки тече невеликий струмок, який живлять ключеві джерела. Біля самого струмка ростуть окремі дерева, звертає на себе увагу заболоченість, зрідка зустрічається очерет. До струмка з півночі і з півдня підходять садиби колгоспників. Стародавнє селище розміщене на городах колгоспників. Підйомний матеріал траплявся від південно-західної окраїни Кирилівки до школи і дитячих ясел, тобто на площі, простягнутій в довжину зі сходу на захід на 720 м і в ширину з півночі на південь—на 270 м. Поселення, ближче до його східної

¹ В розвідках прийняли участь наукові робітники музею: В. І. Таганова, А. Н. Єрмолаєва, Т. Г. Романова, Д. Г. Гаркуша. В 1952 р. і в наступні роки майже на всіх поселеннях, про які буде йти мова в цій статті, побував і сам автор. Матеріали розвідок знаходяться в Одеському археологічному музеї.

окраїни, перерізає безіменний невеликий струмок, що тече з півночі і впадає в раніш упомянутий струмок, як і перший, він також живиться ключевими джерелами.

На поселенні були знайдені уламки сіроглиняного лощеного, зробленого на гончарному крузі, посуду і сіроглиняного нелощеного посуду. Особливо виділялись уламки вінець нелощеної кераміки з пальцьовими вдавлинами по краю вінець та уламки стінок товстостінних посудин, прикрашених протягнутими насічками.

З метою більш ретельних розвідок в різних місцях Кирилівки 2 було закладено декілька невеликих шурфів. Закладання шурфів підтвердило наявність культурного шару, що залягає на глибині до 1 м. Зрідка знахідки траплялись починаючи майже з поверхні. Ця обставина пояснюється систематичним розпушуванням зайнятої під городи землі. Матеріали, здобуті шурфовкою, схожі з тими знахідками, які були підібрані на поверхні. Закладання розвідувальних шурфів підтвердило розміри поселення, які раніше були установлені на підставі підйомного матеріалу. В двох місцях на городах, на північ від дитячих ясел і там, де зливаються кирилівські безіменні струмки, шурфи наткнулись на завали із кусків обпаленої глини (обпалення нерівномірне) з відбитками жердин і хворостин, які супроводжувались керамічними уламками, характерними для цього стародавнього селища. Окремі куски такої глиняної обмазки зустрічались і в інших місцях.

Здобуті уламки посуду показують, що його було декілька груп, що відрізнялися одна від одної масою, кольором, виробкою і т. п. Цей посуд ділився на дві основні групи: на посудини, які призначались для збереження продуктів,—це в більшості посудини великих розмірів з масивними стінками—і посудини, які використовувались для приготування і прийняття їжі.

Багато відмічено посуду, зробленого на гончарнім крузі, у якого маса ніздрювата, з домішками піску і других елементів. Посудини мають відігнуті вінця (ступінь відігнутості різний), які то потовщуються, то потоншують в напрямку їх краю, або зверху вони рівні (плоскі), але не однаково широкі, зрідка посудини прикрашені по вінцях пальцьовими вдавлинами, на стінках—косими протягнутими насічками або вузькими боріздками. Зустрічались вінця, по поверхні яких зроблені навкіс пальцьові вдавлини (рис. 8, 2, 3, 7). Немало було добуто уламків сіроглиняного та жовтоглиняного лощеного посуду, також виробленого на гончарному колі, часто прикрашеного лощеними лініями. Такі посудини мали неоднаково відігнуті вінця, зверху плоскі або овальні, ширина вінець (зверху) зрідка доходила до двох і більше сантиметрів. Відмічені посудини з чотирикутними (ширина 2,2 см) і плоскими (край овальні, ширина 4,5 см) ручками. В деяких посудин відігнуте широке вінце відділяється від стінки невеликим валиком—між останнім і краєм вінця протягнуті чотири лощені полоски, в інших вінця також відділяються валиком, але полоски відсутні (мал. 9, 1—11). Дуже малий процент складає ліпний посуд—це сіроглиняні з жовтим відтінком посудини, в яких злегка відігнуті вінця (рис. 8—9), іноді нижче вінця зроблений валик.

Крім перелічених знахідок, були також відмічені уламки каменю різних розмірів та велика кількість кісток і уламків кісток тварин. У одному з шурфів, закладеному в садибі Кирилівської школи, на глибині 60 см зафіксована плоска кістяна прикраса овальної форми з просвердленою діркою посередині; вона могла служити, як нам здається,

Рис. 8. Матеріали з розвідок в районі Кодима—Котовськ—Рибниця.

гудзиком, або прикрасою тилової сторони якої-небудь рукоятки (кин-джала, ножа і т. і.).

На поселенні Тимково ми побували не один раз, але в 1952 р. маршрут археологічної розвідки проходив і через його територію. Стародавнє селище починається біля Тимківського сільмагу, що знаходиться біля основного шляху, який перетинає с: Тимково, і поширюється на городи місцевих колгоспників і головну садибу колгоспу ім. Чапаєва, обривається біля тимківського кладовища. Якщо судити по піднятому на поверхні матеріалу, то поселення протягнулось в довжину (з заходу на схід)—на 100 м, а в ширину—на 200 м.

На поселенні зібрані матеріали, які дозволяють висловити здогад про те, що тимківське селище двохшарове. Очевидно, зверху залягав культурний шар, який відноситься до часу «полів поховань», глибше—до періоду раннього Трипілля. Тут було знайдено уламки ліпного жовто-сіроглиняного посуду, орнаментованого боріздками і пунктирними лініями, а також прикрашеного невеликими вушками з наскрізними отворами. Уламки цілком схожі з керамікою ранньотрипільських поселень (рис. 10, 3—4, 8). Поряд з уламками ранньотрипільської кераміки відмічені уламки ліпного і переважно зробленого на гончарному крузі посуду типового для поселень часу «полів поховань». Це посудини, виготовлені із глиняної маси, яка містить в собі домішки піску, а також лощена кераміка прикрашена лініями, нанесеними більш усього лощильником, а можливо і паличкою. Серед підібраних матеріалів є також уламки сіроглиняних ліпних посудин, прикрашених валиком. В одному випадку була зроблена спроба просвердлити близько валика круглий отвір. Знайдена одна кремінна ножевидна пластина.

У селі Валядинка, що лежить поряд з с. Тимково, по балці, яка тягнеться зі сходу на захід, знаходиться стародавнє селище часу «полів поховань», його територія підходить до Валядинської школи. Археологічні речі там знаходились розкиданими на поверхні, що займає в довжину 300 м (зі сходу на захід) і в ширину—200 м (з півдня на північ). На північ від поселення міститься джерело питної води.

Знахідки представлені уламками сіроглиняних посудин, зроблених на гончарнім крузі і прикрашених горизонтальними боріздками (рис. 10, 9). Поверхню лощених посудин вміру вкриває лощений орнамент у вигляді смуг, нанесених, можливо, паличкою. Згадана кераміка супроводжувалась також уламками ліпного жовтоглиняного посуду.

В тому місці, де село Слободзея (Мала Слобідка) Кодимського району стикається з с. Бруштейни (Молдавська РСР) відкрито стародавнє селище. Близьче всього до селища знаходиться водяне джерело. По матеріалу, тут підбраному, визначені розміри поселення (200×150 м), яке назвем Мала Слобідка. Тут знайдено декілька десятків уламків сіроглиняного гончарного посуду, частина яких являються лощеними. По лощеній поверхні посудин нанесено орнамент у вигляді зігзагів і ромбиків, що утворюються внаслідок перетирання злегка проведених боріздок (рис. 10, 2, 5).

У селищі станції Слобідка, біля водокачки на схилі балки, занятому під городи, були підібрані уламки кераміки, переважно лощених сіроглиняних посудин, зроблених на гончарному крузі. Крім того, там відмічені уламки сіроглиняних з жовтим відтінком ліпних посудин, в яких майже рівні вінця, відігнутість помічається тільки при дуже ретельному спостереженні, нижче вінця мається невеликий валик (рис. 10, 6—7).

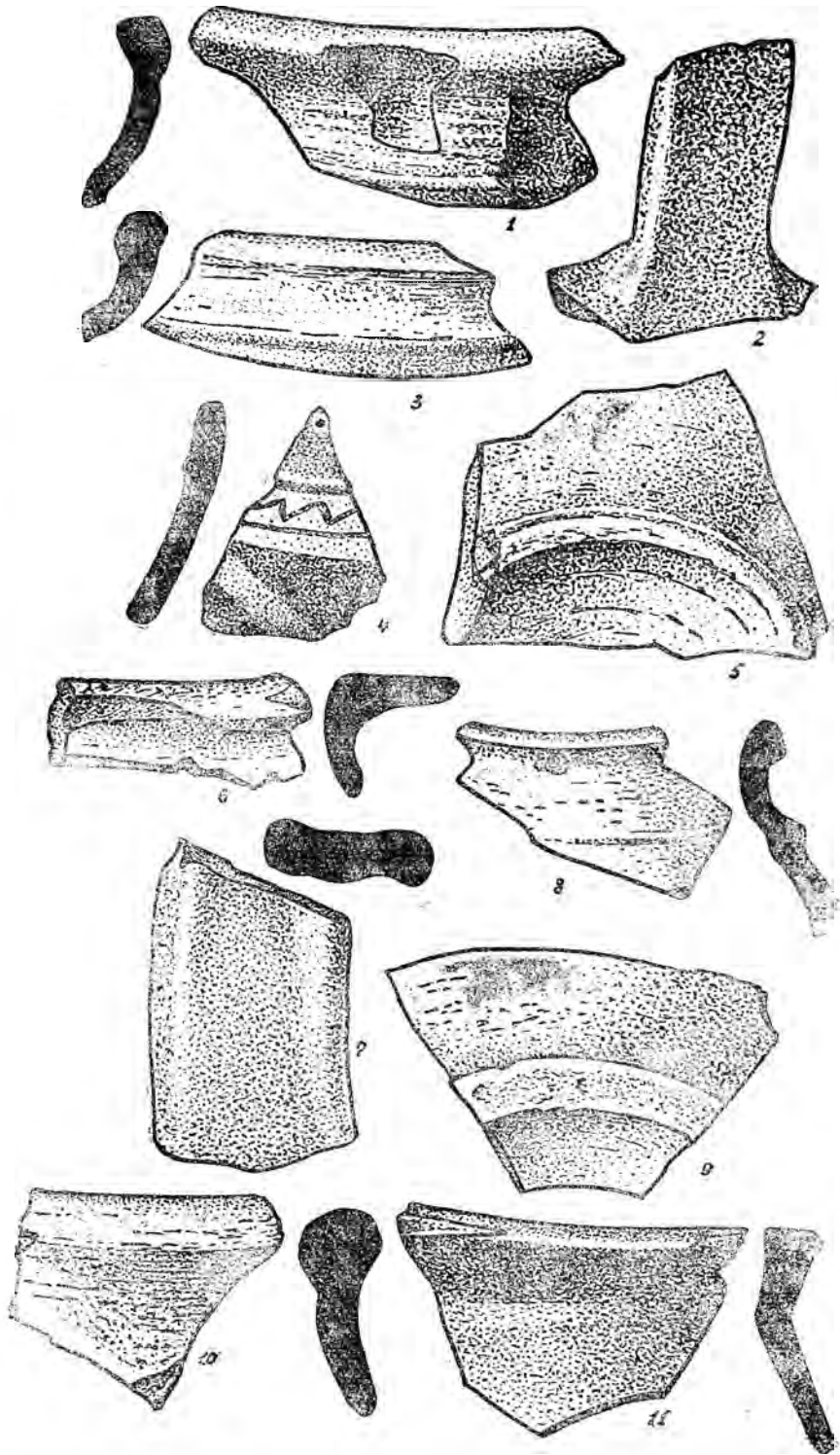

Рис. 9. Матеріали з розвідок в районі Кодима—Котовськ—Рибниця.

Стародавнє селище Бруштейни (с. Бруштейни, Молдавська РСР) було відмічено на городах колгоспників, внаслідок спостереження значних по розміру плям з культурними залишками, які опинились на поверхні під час оранки. Знахідки зустрічались на великій площі (200×150 м)—це уламки сірої і жовтоглиняної кераміки з лощеною поверхнею, яку прикрашали зігаги і великих розмірів ромби. І ті і другі мабуть були нанесені при допомозі лощильника, або палички (рис. 10, 1).

Маршрут дальніших розвідок, який не один раз був нами пройдений, із району с. Тимково розходиться в трьох напрямках: через станцію Слобідка, по Ягорлицькій долині в сторону с. Любомирка, Котовського району; на північний захід—в сторону Кодими і по Рибницькій долині до Дністра.

На відріжку ст. Слобідка—г. Котовськ Ягорлицька долина, що тягнулась на південь, трохи відхиляється на схід і проходить за 3 км західніше Котовська. Схили цієї долини де-не-де заросли лісом, переважно дубовим, по її дну, дуже часто заболоченому, вкритому очеретом, кущами лози і верби, тече невеликий струмок, що являв собою в минулому річку; то там, то там побудовано ставки, всюди б'ють водяні джерела.

В п'яти кілометрах від ст. Слобідка (на південний схід), за 4 км перед с. Гонората, на східному схилі згаданої долини, недалеко від лісу (декілька десятків метрів) на поверхні зафіксовано багато археологічних речей. Вони зустрічались в довжину на протязі 130 м, в ширину—105 м. Знахідки, тут зроблені, можна віднести до часів «полів поховань». Це селище ми назвали Ягорлик I.

На поселенні підібрано багато уламків (вінець, стінок, ручок) сіроглиняного і жовтоглиняного посуду, який був виготовлений із маси, що містить в собі домішки піску, останній виділяється не тільки в зламі, але і на поверхні. Посудини цієї групи виготовлені при допомозі гончарного круга. В меншій кількості зустрічались уламки лощеної гончарної кераміки, зокрема вінець. Вінця мали різну ступінь відігнутості, а по стінкам посудин спостерігались валики. Відмічено також уламок ручки (ширина 3,7 см), на поверхні якої вибрані широкі подовжні жолбки (рис. 11, 1—4).

На південь від селища Ягорлик I, метрів за 200—250 від останнього, лише на протилежному западному схилі долини, якраз там, де в неї впадає північно-західна балка, міститься поселення Ягорлик 2. Довжина площі усіяної знахідками—270 м, ширина—110 м. На північ від селища є джерело.

Серед десятків знахідок ми відмітили уламки вінець, стінок і інших частин товстостінних і тонкостінних сіро- і жовтоглиняних посудин, зроблених на гончарнім крузі. В глиняній масі, яка послужила для виготовлення кераміки цієї групи, є домішки піску. Товщина стінок доходить до 1,7 см. Широкі вінця прикрашені по краю пальцьовими вдавлинами. На стінках посудин зроблені валики, а по валикам—пальцьові вдавлини. В другому випадку посудини прикрашає пояс, що складається з валика, по поверхні якого зроблені пальцьові вдавлини, і двох борідок, які зажимають між собою означений валик, ідучи паралельно йому по колу (рис. 11, 5—6, 8). Лощений посуд представлений десятками зібраних на поверхні уламків, але вони в кількісному відношенні уступають першим. У посудин цієї групи відігнуті вінця і прикрашені вони невеликими валиками, а також східцями або пазами, що утворю-

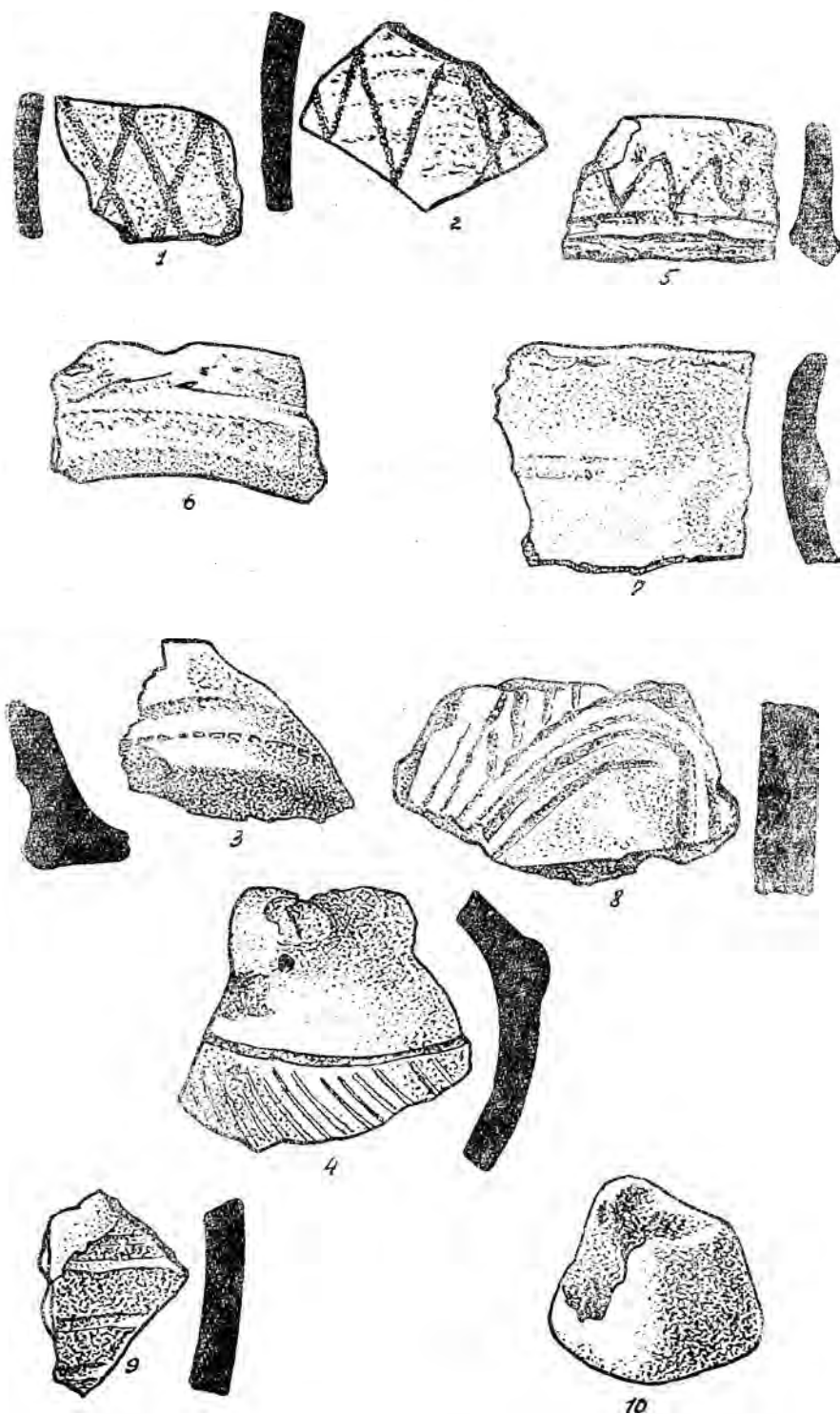

Рис. 10. Матеріали з розвідок в районі Кодима—Котовськ—Рибниця.

ються внаслідок виборки маси, між якими спостерігаються прикраси у вигляді лощених зігзагів. На фоні одного такого зігзага зроблена невелика наскрізна кругла дірка (мал. 11, 7). Крім описаних знахідок, було підібрано дно з частиною стінки червоноглиняної посудини; дно вдавлене, з зовнішнього боку на його поверхні спостерігаються сліди червоного покриття.

За поселенням Ягорлик 2, вірніше між цим селищем і сучасним с. Гонората, від Ягорлицької долини відходить в північно-східньому напрямку п'ять балок (перша найближча до поселення Ягорлик 2). Поміж другою і третьою балками було підібрано декілька уламків ліпного посуду. До того ж вони виявилися настільки подрібненими і невиразними, що по них тяжко судити про час існування цього селища, яке ми назвали Ягорлик 3. У складі уламків знаходяться черепки жовтоглиняної ліпної посудини, яка була орнаментована боріздками, а також уламок вінець сіроглиняної ліпної посудини, на поверхні якої збереглися залишки жовтого покриття і др.

На схилах п'ятої балки, що безпосередньо прилягає до с. Гонората, зібрано біля сорока уламків жовто- і сіроглиняної ліпної кераміки. Крім того, відмічено один уламок стінки сіроглиняної ліпної посудини, прикрашеної насічками. Уламки цієї стародавньої кераміки виявились настільки невиразними, що при її допомозі говорити про час існування поселення неможливо. Селище ми назвали Гонората I.

Поселення Гонората 2 розвідано по тій же долині на східній окраїні с. Гонората, якраз в тому місці, де в Ягорлицьку долину впадає дві балки: одна з заходу, а друга—з північного сходу. Довжина поселення 550 м, ширина—160 м. Знахідки дають право віднести селище до часів Черняхівської культури.

На поверхні, на місці знаходження селища, було зафіксовано 150 уламків стародавньої кераміки. Сіроглиняний, товстостінний та тонкостінний, зроблений на гончарному колі, посуд з відігнутими вінцями, прикрашений валиками, а також чотирма зігзагообразними боріздками, що проведені по стінках одна під другою, складає, судячи по уламках 50% (рис. 12, 4). Уламки сіро- і жовтоглиняного лощеного посуду (рис. 12, 2) в кількісному відношенні уступають першій групі (31%). Крім гончарного посуду, були підібрані черепки ліпної жовто- і сіроглиняної кераміки, прикрашеної валиком (рис. 12, 1), на її долю припадає 19%. Тут же було відмічено декілька уламків червоноглиняного посуду, орнаментованого боріздками, схожого з трипільськими боріздчатими посудинами (рис. 12, 3).

Більше як за півкілометра від с. Гонората, в південно-східньому напрямку, знаходиться селище Гонората 3 (біля тваринницької ферми), яке нами віднесено до ранньотрипільського часу. Таке визначення дозволяє зробити підібраний там археологічний матеріал: уламки червоноглиняних ліпних масивних посудин з ручками, куски опаленої глиняної обмазки з домішками соломи і полови, уламки червоноглиняного посуду, прикрашеного боріздковим орнаментом (рис. 12, 5—6). Місцеві колгоспники, розповіли нам про те, що коли на місці стародавнього поселення під час господарчих робіт копали ями на глибину до одного метра, то знаходили такі ж черепки, як вище згадані, а також куски опаленої глини і цілий «фундамент», що складається з таких кусків.

Четверте з гоноратських селищ — Гонората 4 відкрито на схід від ставу, що протягнувся майже на кілометр по Ягорлицькій долині. Селище займає в довжину, якщо судити по розкиданому на поверхні архео-

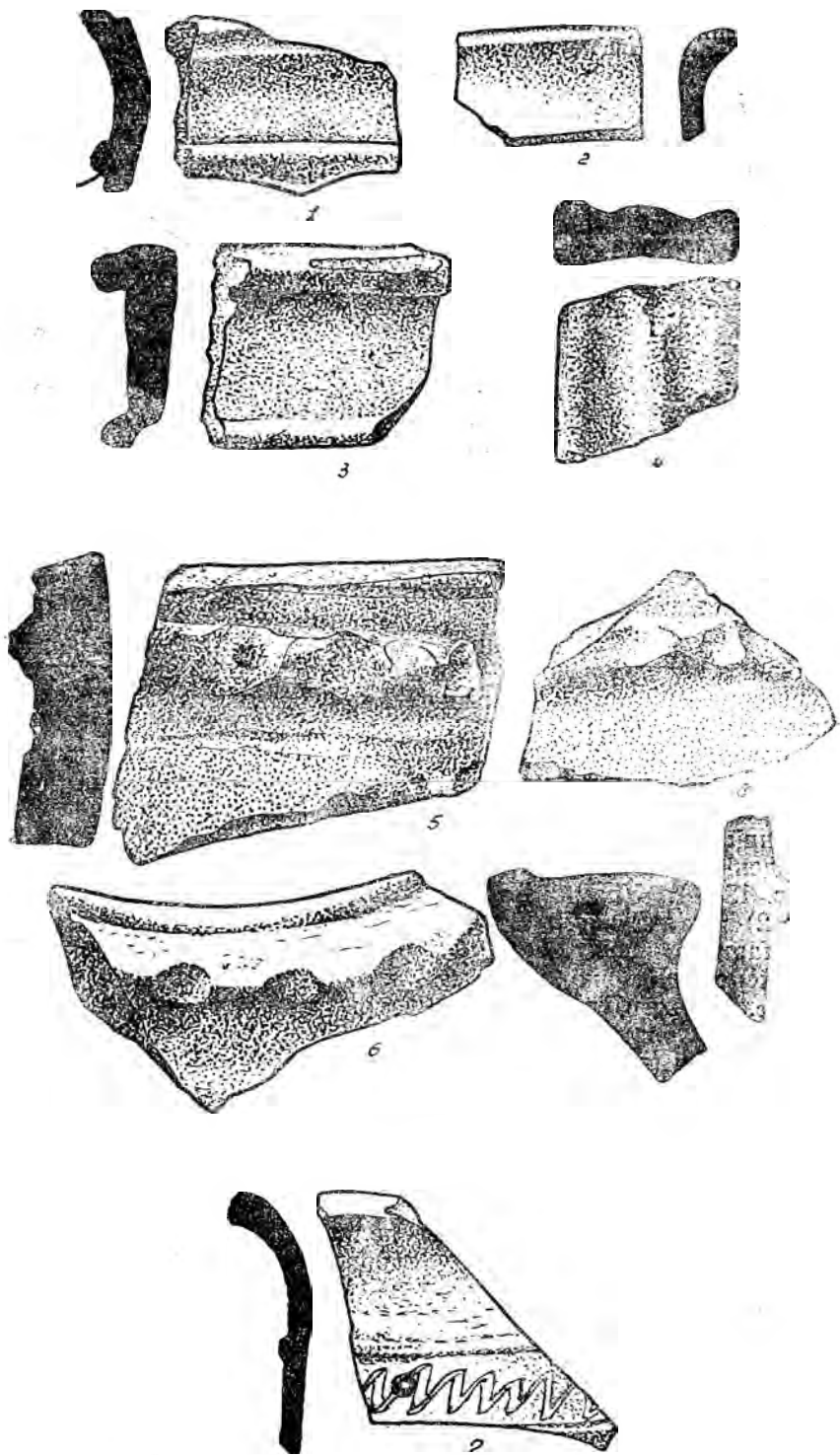

Рис. 11. Матеріали з розвідок в районі Кодима—Котовськ—Рибниця.

логічному матеріалу, 260 м, в ширину—180—200 м. Під час археологічного обстеження цього місцезнаходження, проведеного неодноразово, було зібрано декілька десятків уламків нелощеного і лощеного посуду, виготовленого на гончарнім крузі, а також декілька уламків ліпної сіроглиняної кераміки з червонуватим відтінком зовні. У масі останньої присутні домішки піску і можливо полови. Вінця сіроглиняних нелошених, як товстостінних, так і тонкостінних посудин відігнуті (рис. 12, 8). Червоно- і сіроглиняні лошені посудини мають відігнуті вінця, в деяких посудин вони досить широкі, вибрані зверху. В останньому випадку над шириною верхньої частиною вінця підіймається більш вузька брівка (ширина вінця зверху разом з брівкою—3,5 см), з якої (прямо з вінця) виростає широка ручка. З зовнішнього боку ручки в подовжному напрямку вибрані два паралельні жолобки, внаслідок цього між жолобками і по краях ручки підіймаються валики. Жолобки надали поверхні ручки складчасту, гофрировану (хвильоподібну) форму (рис. 12, 7—9).

Селище Гонората 5 лежить з лівого боку по Ягорлицькій долині між с. Любомирка і с. Гонората, за 4 км від останнього. На зораній поверхні було зібрано багато уламків вінець, стінок, ручок, денця нелошених і лошених посудин, в яких виявились вінця рівними або овальними зверху, чи то відігнутими, а прикрашені вони були валиками і лошеними полосками (рис. 13, 1—2). В довжину знахідки зустрічались на протязі 200 м, а в ширину—130 м.

По маршруту с. Тимково—г. Рибниця, прокладеному по Рибницькій долині, перше з стародавніх селищ було розвідано в с. Домниця (Котовський район), на його східній окраїні. На площі (на городах), що займала в довжину 300 м, а в ширину—150 м, учасники археологічних розвідок, які побували там, підібрали десятки уламків сіроглиняної кераміки, зробленої на гончарнім крузі (в глині є багато домішок піску) і декілька уламків стінок ліпного посуду. Щодо лощеного посуду, то його уламки там не були відмічені. Селище названо Домниця 1.

Поселення Домниця 2 знаходиться в південно-східній частині сучасного села Домниця, якраз в тому місці, де розмежовуються між собою села Домниця і Ковбасне (Рибницький район). Площа поселення систематично розорується під городи. На поверхні зустрічались уламки кераміки, що містить в сірій масі, з якої вона виготовлена, домішку піску. Лошений посуд також зроблений на гончарнім крузі, як і згаданий раніш.

Обстеження місцевості, проведене нами в районі сел Ковбасне і Андріївка, а також далі по Рибниці, ознак наявності стародавніх селищ не дало.

На віддалені двох кілометрів від Кодими на схилі балки під назвою Жолобе підібрано учасником наших розвідок В. І. Тагановою (автор на цьому поселенні не був) 50 уламків червоно- і жовтоглиняного ліпного посуду поганої якості². Маса, з якої виліплені посудини, має в своєму складі багато домішок, досить крихка. Поряд з цим був знайдений кремневий скребок і нижня частина глиняного підвісу (можливо гирі), який мав форму піраміди (рис. 10, 10), а також куски глиняної обмазки, на яких спостерігались сліди обпалення. Знахідки зустрічались на протязі 250 м. Назвемо це поселення Жолобе.

² Знахідки з усіх описаних нами поселень зберігаються в Одеському державному археологічному музеї.

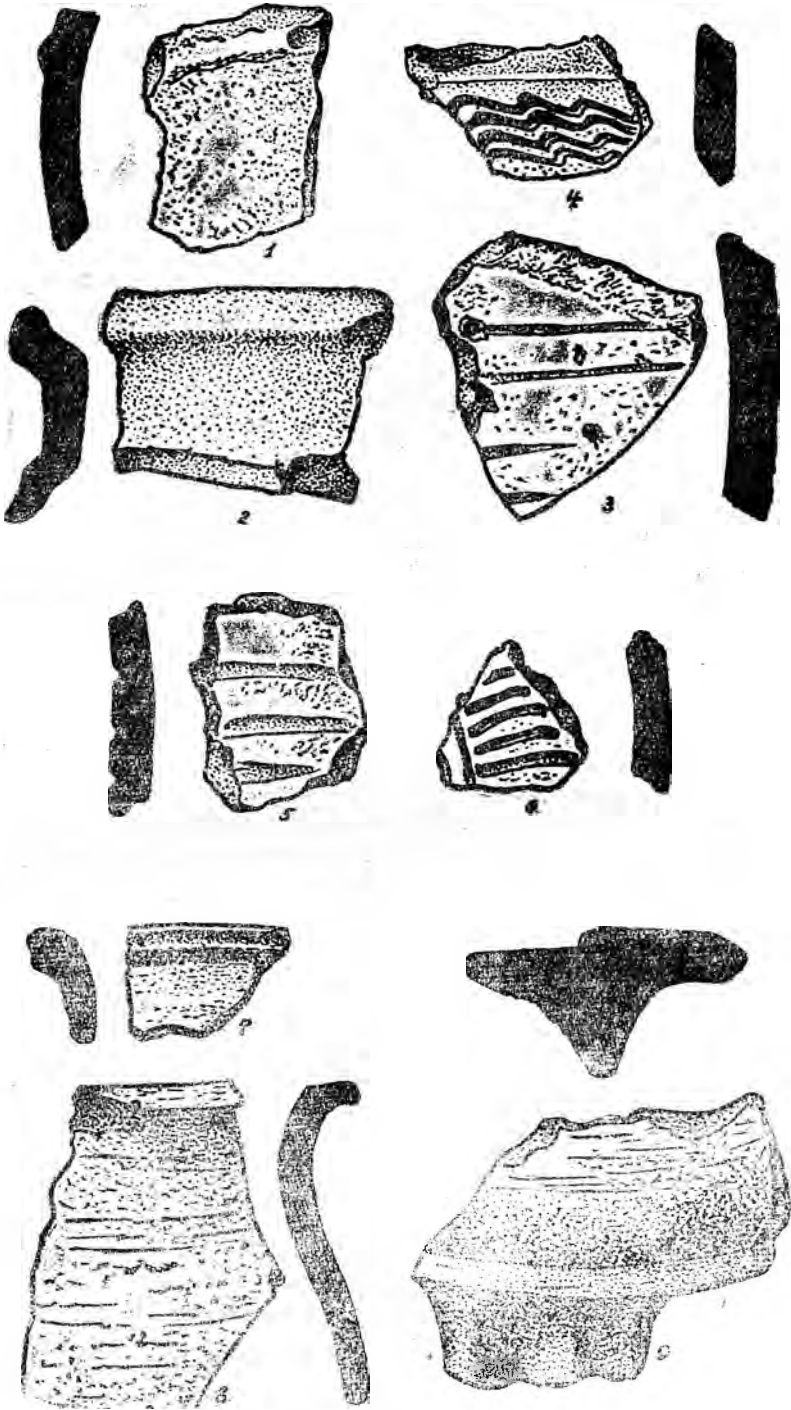

Рис. 12. Матеріали з розвідок в районі Кодима—Котовськ—Рибниця.

У с. Калинівка і на стародавніх поселеннях, що знаходяться в районі цього села, нам, починаючи з 1950 р., довелося побувати декілька разів. Щождо селища Калинівка I, то воно було розвідане на землях Калинівського колгоспу ім. В. І. Леніна, що лежить напроти так званої «Лисої гори» (на північ від села). В межах стародавнього селища зібрані десятки археологічних предметів. Кераміка представлена уламками сіроглиняного посуду, виготовленого на гончарнім крузі (в глиняну масу підмішаний пісок), що має різні розміри і різну форму. Вінця мають різний ступінь відігнутості. Прикрашені посудини валиками, по поверхні яких зроблені пальцьові вдавлини (рис. 15, 6). На одному з уламків стінки посудини, виготовленої з такої ж сірої глиняної маси з домішками кварцу, нанесена зігзагоподібна боріздка (рис. 15, 8). Зустрічались уламки лощеного сіроглиняного посуду. Знайдене жовтоглиняне пряслице потоншується від центру до країв, діаметр пряслиця 3,6 см (рис. 15, 7).

Тут же відмічені уламки краю і наліпної миски. На поверхні одного із цих уламків, з внутрішнього боку, збереглися сліди світлокоричневої краски. Ці миски, можливо, слід віднести до часів Трипілья³. Поселення тягнеться по схилу долини більш як на 450 м і в ширину—на 145 м.

Поселення Калинівка 2 розташоване приміром на віддаленні 1,5 км від раніше охарактеризованого селища, біля свиноферми колгоспу ім. В. І. Леніна. Площа, яка в довжину протягнулась на 800 м, а в ширину на 300 м, була скрізь усяна уламками сіроглиняного посуду, зробленого на гончарнім крузі (уламки вінець стінок та днищ). В меншій мірі, але в достатній кількості зустрічались уламки лощеної кераміки.

Сіроглиняні посудини (різних розмірів, тонкостінні і з масивними стінками) мають відігнуті вінця, інколи вони з краю овальні, а інколи—плоскі і мають зверху рівну ширину—від 2 до 3,7 см, ступінь відігнутості вінець також різний, дно виступає з тіла посудини. З окремих посудин під вінцями зроблено щось на зразок східця (немов би вибрано) або порогу. Часто посудина буває прикрашена декількома такими східцями, що ідуть паралельно по колу, а поміж ними проведена хвилеподібна боріздка. Щодо лощеного посуду, то зустрічались жовто-і сіроглиняні посудини, також різних розмірів, з вінцями по-різному відігнутими (один більше, інший менше), інколи вінця поставлені майже рівно. Лощений посуд прикрашений валиком і східцем, нижче вінець нанесено орнамент в вигляді сітки (ромбів), утвореної перехрещеними лощеними смугами (рис. 15, 1—5; рис. 14).

Попереду ми описали селище Кирилівку 2, кераміка якого подана на рис. 14. Учасники розвідок 1952 р. вийшли в дорогу від згаданого стародавнього пункту і попрямували по Кирилівській балці на південь. Вийшовши по ній на долину, вони направились, відклоняючись на захід до Дністра, слідуючи за поворотом долини.

За три км від поселення Кирилівка 2 по долині розкинулось с. Романівка, Котовського району. В цьому селі на городах виявлено велику кількість уламків кераміки, характерної для часів «полів поховань». Це уламки жовто- і сіроглиняних лощених гончарних посудин, прикрашених паралельно проведеними полосками, а також уламки нелощених

³ При більш ретельному обстеженні в послідуючі роки була установлена на «Лисій горі» напроти описаного селища наявність трипільського поселення. На поселенні Калинівка I під час закладення шурфів в 1956 р. були здобуті не тільки уламки охарактеризованого гончарного посуду, але і залізні речі (кинжалі і др.).

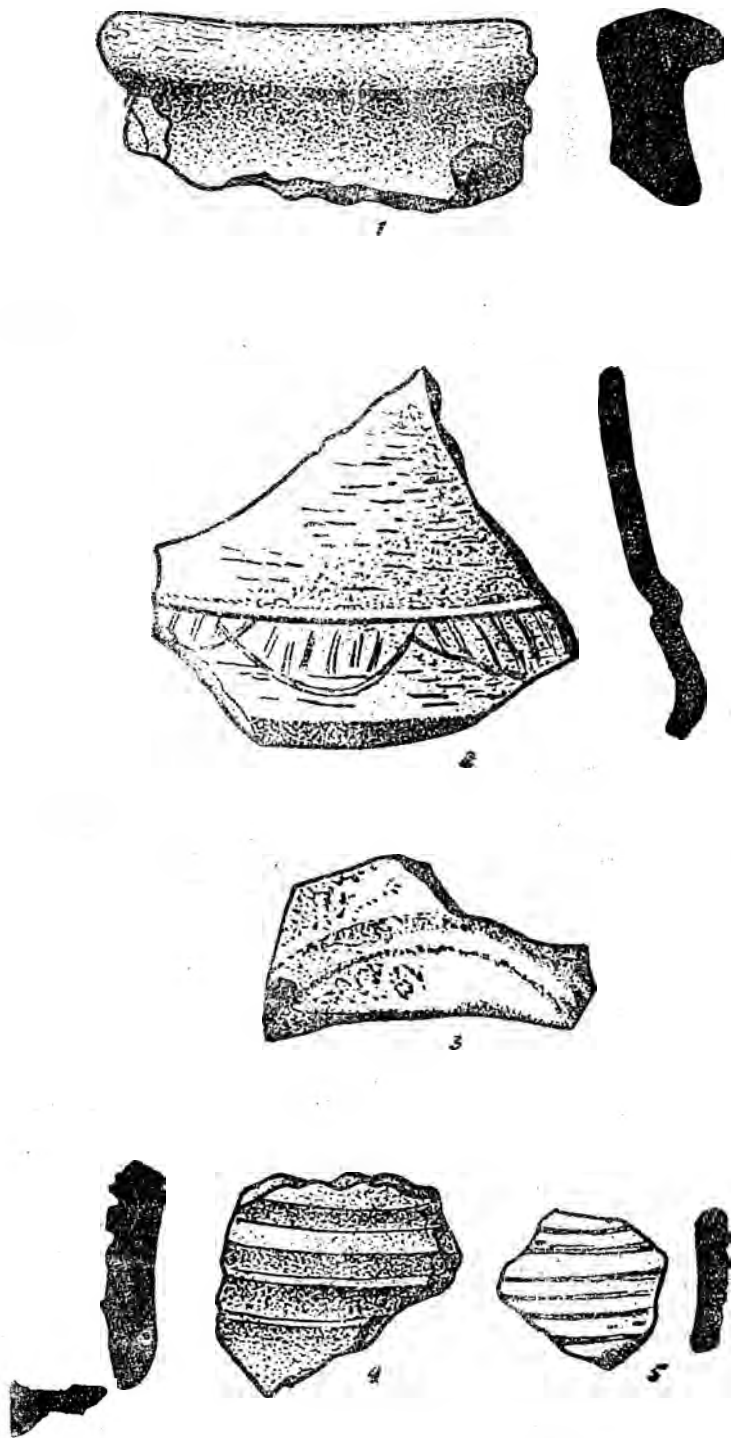

Рис. 13. Матеріали з розвідок в районі Кодима—Котовськ—Рибниця.

посудин, але також зроблених на гончарнім крузі. Деякі з них прикрашені жолобками, що змикаються по колу (рис. 13,—3—5).

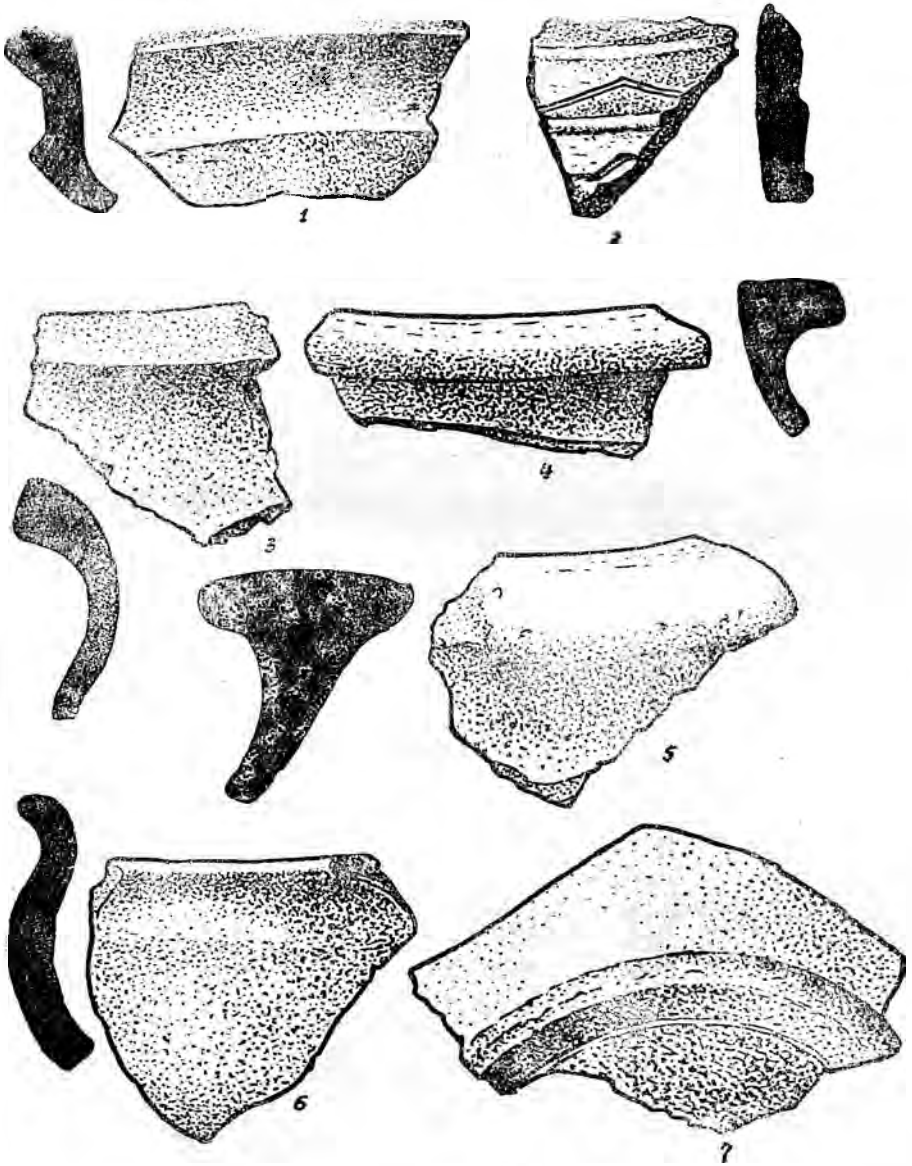

Рис. 14. Матеріали з розвідок в районі Кодима—Котовськ—Рибниця.

За селом Романівка учасники розвідок зібрали декілька уламків сіроглиняної з жовтим відтінком кераміки, що виявились розкиданими по поверхні на східному схилі долини біля каменоломні. Закладені розвідкові шурфи на місці цих знахідок бажаних наслідків не дали, археологічні матеріали були відсутні.

Обстеження території між селами Романівка і Нестоїта, Котовсько-

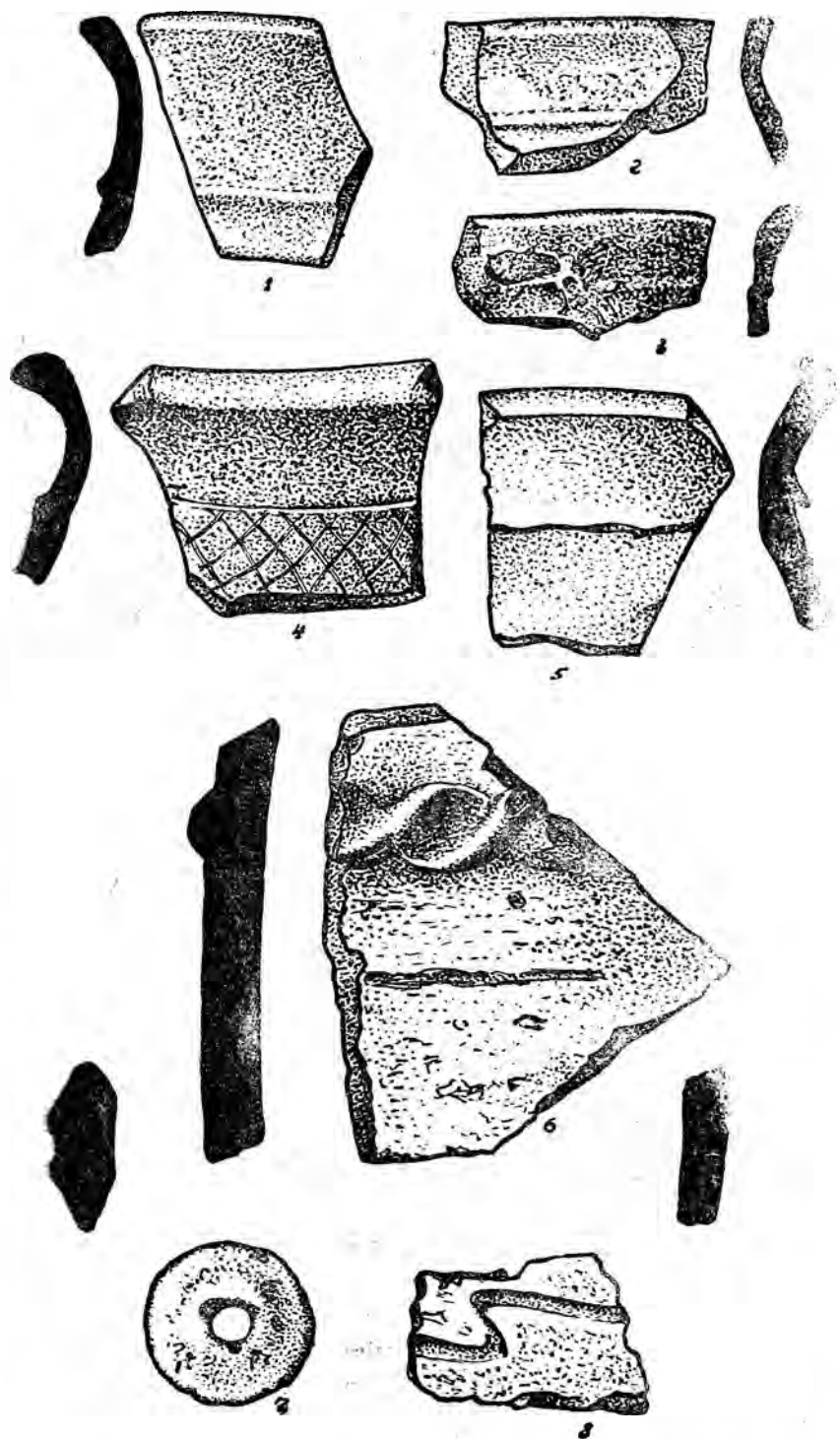

Рис. 15. Матеріали з розвідок в районі Кодима—Котовськ—Рибниця.

го району, як і території, зайнятої останнім з цих сел, ніяких археологічних знахідок не дало.

Розвідки показали, що не тільки по берегах великих річок, або в безпосередній близькості від їх русел є стародавні поселення. В віддаленні від них на берегах тепер висохлих річок, на схилах долин і балок учасниками розвідок відкриті стародавні селища, що відносяться до різних історичних часів. В своїй більшості поселення існували в часи раних слов'ян або «полів поховань», відмічені також трипільські селища. Майже всі вони зруйновані внаслідок оранки під посіви.
